

Borges Blue corner

BBC 146, JUL: HVERT LOKALLAG ER EN GAVE TIL NORSK ATFERDSANALYSE

Førjulsstemning ved Årkjølen, selv om skikkelig snø lar vente på seg.

Per i dag har NAFO fire lokallag, og bak det tallet ligger det en lang historie. NAFO ble stiftet under et annet navn, men like fullt i 1973. De første årene hadde foreningen skyhøye ambisjoner om lokal virksomhet, og om «desentralisering» av foreningen. Planene var helt urealistiske, og gjennomgås nådeløst i min bok om NAFOs historie som kommer ut til vinteren. Tidlig på 1980–tallet tok mer nøkterne planer form. Da begynte FANA som foreningen het da, å satse på lokallag i den formen som vi kjenner i dag. Det ble ansett som en viktig måte å spre atferdsanalyse på, på flere måter. Det kunne øke interessen lokalt gjennom arrangementer, og det var håp om at lokallagene ville bidra med stoff til Diskriminanten, som var kommet i gang som foreningens blad. Foreningen laget retningslinjer for etablering, godkjenning og drift av lokallag, og lokket med økonomisk støtte. Det ser ut som det første laget ble etablert i Vestfold i 1982, og at det ble etablert før FANA hadde laget retningslinjer for lokallag. I løpet av kort tid kom det også lag i Trøndelag, Buskerud og Oslo, og det ser ut som også de lagene ble stiftet før FANA/NAFO rakk å utarbeide retningslinjene. Sakte men sikkert dukket det opp lag både her og der. Noen av dem var fylkesvise, eller innenfor et administrativt definert geografisk område. Andre lag ble etablert i en by eller et tettsted, og dekket et mer eller mindre definert omland. Antall lag økte, og nådde toppen tidlig på 2000–tallet, da det var godt over ti lag som var godt spredd over hele landet. NAFO hadde lenge en egen kontaktperson som skulle følge opp lokallagene, som blant annet skulle skrive årsmeldinger som skulle sendes til NAFO. På hvert NAFO–seminar var det også et møte mellom NAFO–styret og de lokallagene som var representert på seminaret.

Det varierte imidlertid hvor aktive, eller reelle, lagene var. Noen hadde en frisk start, men dabbet fort av. Noen kom ikke engang ordentlig i gang, og noen eksisterte stort sett bare på papiret. Hvert nummer av Diskriminanten trykket en oversikt over lokallagene, men listen stemte nok ikke helt med virkeligheten, og ga nok inntrykk av større virksomhet enn tilfellet var. Flere lag sto oppført i flere år etter at de var nedlagt, enten formelt eller i praksis.

Noen lokallag drev imidlertid godt i flere år. I Oslo, Buskerud og Trøndelag var det stor aktivitet på store deler av 1980- og 90–tallet, og Oslo arrangerte til og med kurs med en internasjonal foreleser. I Rogaland, i alle fall i den sørlige delen av fylket, var det stor aktivitet på 1990-tallet og litt ut på 2000–tallet.

Julestemning på Oslo S. Vognen er vel full av gaver til norske barn.

Men jevnt over dabbet altså aktiviteten av, av flere grunner. Det virker som en del av grunnlaget for lokallagenes aktivitet var endringene i organisering og lovgivning som skjedde på 1990–tallet, nærmere bestemt HVPU–reformen, og prosessene som førte fram til dagens kapittel 9 i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Da alt dette var kommet på plass, sank behovet for lokale kurs og seminarer som dreide seg om den nye virkeligheten. Da atferdsanalyse var nytt i Norge, var det også en svær entusiasme mange steder. Atferdsanalyse var nytt og spennende, og på 1980–tallet ble atferdsanalyse til dels presentert som en totaltilnærming for alle med utviklingshemning. Et eksempel på det er Oslo HVPU, og tenkningen som fulgte av BA–82. Etter hvert som det ble klarere at de fleste med utviklingshemning primært trengte gode omsorgstjenester, og ikke automatisk skulle ha systematisk opplæring eller behandling for «avvikende» atferd, ble atferdsanalyses plass litt redusert. I tillegg har selvfølgelig samfunnet endret seg generelt, ikke minst ved at kampen om folks tid har blitt sterkere, som selvfølgelig betyr at det er større tilbud av ting å bruke tiden på. Et verv i en forening henger kanskje ikke like høyt. I den kommende boken om NAFOs historie går jeg systematisk gjennom lokallagshistorien, og drøfter sannsynlige grunner til lokallagenes vekst og fall. Jeg kan røpe at jeg feller en nokså generell dom som går ut på at hele satsningen var noe naiv, og ikke tok innover seg hva som kreves for å drive et lokallag over tid. Det kan være lett å få i gang atferd, men verre å opprettholde den over tid. Verbalt påvirket, eller «regelstyrt», atferd, i dette tilfellet å bestemme å stifte et lokallag, kan avta når de konkrete betingelsene melder seg, hvis det er lite som opprettholder atferden.

I flere år hadde NAFO bare tre lag: Østfold, Glåmdal og Nes, og studentlaget i Oslo, som ikke engang er et lokallag i vanlig forstand, siden man må være student for å være medlem (hvis navnet skal gi mening). Østfold–laget synes å være mye sentrert rundt høgskolens

avdeling i Fredrikstad. Det mest «tradisjonelle» av de tre lagene, er trolig Glåmdal og Nes, som ikke springer ut fra et spesielt miljø, og som dekker et geografisk område. Det siste er imidlertid mest i navnet. Hverken for eksempel Stange eller Ringsaker ligger innenfor Glåmdalen eller Nes. Like fullt er flere medlemmer derfra, og sikkert også fra andre steder utenfor Glåmdal og Nes, uten at det har ført til noen diskusjon om lagets navn.

Fra dagsseminaret om kapittel 9 på Milepælen på Sand i 2015, da kapittel 9 var nytt. Foreleser var ingen ringere enn Jørn Kroken, en ledende ekspert på temaet. Vi har da fått til noe!

I høst ble det faktisk stiftet et nytt lag, for første gang på nærmere 20 år. Det skjedde i Rogaland, som også har gitt laget dets navn. Laget synes å ha oppstått i Stavanger–området, og er vel langt på vei en restarting av det gamle laget i Sør–Rogaland, som ble oppløst i 2005. En «høvding», eller svært sentral fagperson, i det gamle laget var Jens E. Skår. Primus motor bak det nye laget synes å være Søren Jenson Skår, sønn av gjett hvem. Så blir det spennende å se om laget klarer å etablere seg på et nivå som minner om storhetstiden for drøyt 20 år siden.

Spørsmålet er nemlig om det overhodet er grunnlag for lokallag. Det må det jo på en måte være, siden det faktisk finnes tre aktive lag, og et fjerde i det minste har tenkt å gjøre et forsøk. At det bare finnes tre–fire lag, som attpåtil dekker en liten del av landet og av befolkningen, viser imidlertid at det i store deler av landet ikke kan tas for gitt at et slikt grunnlag finnes. Det er ikke engang sikkert at det vil fortsette å være et grunnlag der lag allerede har eksistert en god stund. I BBC 37, i 2013, da Glåmdal og Nes feiret sine første ti år, skrev jeg litt om laget, og om mulige grunner til at det hadde holdt det gående så godt som det gjorde. Nå er laget 20 år, og det er kanskje tid for å tenke over situasjonen på nytt, og på hva situasjonen kan ha å si for lokallag generelt.

De siste ti årene har nok Glåmdal- og Nes–laget endret seg en del. For ti år siden var det flere aktive medlemmer. Da vi feiret tiårsjubileet på nyåret i 2013, var mange frivillige med og laget en gedigen fest i flotte leide lokaler. Det var mange deltakere, mange kulturelle innslag, vi sang sanger som var skrevet for anledningen, og det var dans og greier. Også da vi ble 15 år, var det en flott fest, men noe mindre og enklere, og i et privat hjem (uten på noen måte å forkleine det private hjemmet). 20–årsjubileet ligger an til å skje i enda enklere former, slik jeg ser det.

De siste ti årene har det vært langt færre endringer i styret, som nok viser at det har blitt færre kandidater å velge mellom. Etter at jeg selv kom med i styret for seks–sju år siden, har det knapt vært endringer. I dag er det heller ikke lett å se så mange som kan avløse oss som har sittet i mange år, og som til dels har sittet nesten siden foreningen ble stiftet.

Også på aktivitetsfronten har det skjedd endringer. Tidligere var det et og annet kveldsseminar, som til og med kunne ha brukbart oppmøte. For ca. fem år siden kom det imidlertid ingen til et kveldsseminar, og vi la inn de årene. Tidligere var det medlemsmøter, i alle fall årsmøte, der en og annen sak ble diskutert. Også det har det blitt mindre av. I mange år var det en årlig sommerfest. Det er neppe bare pandemien som er årsak til at det har blitt færre slike. To ting lever imidlertid i beste velgående: Julebordene, og dagsseminarene.

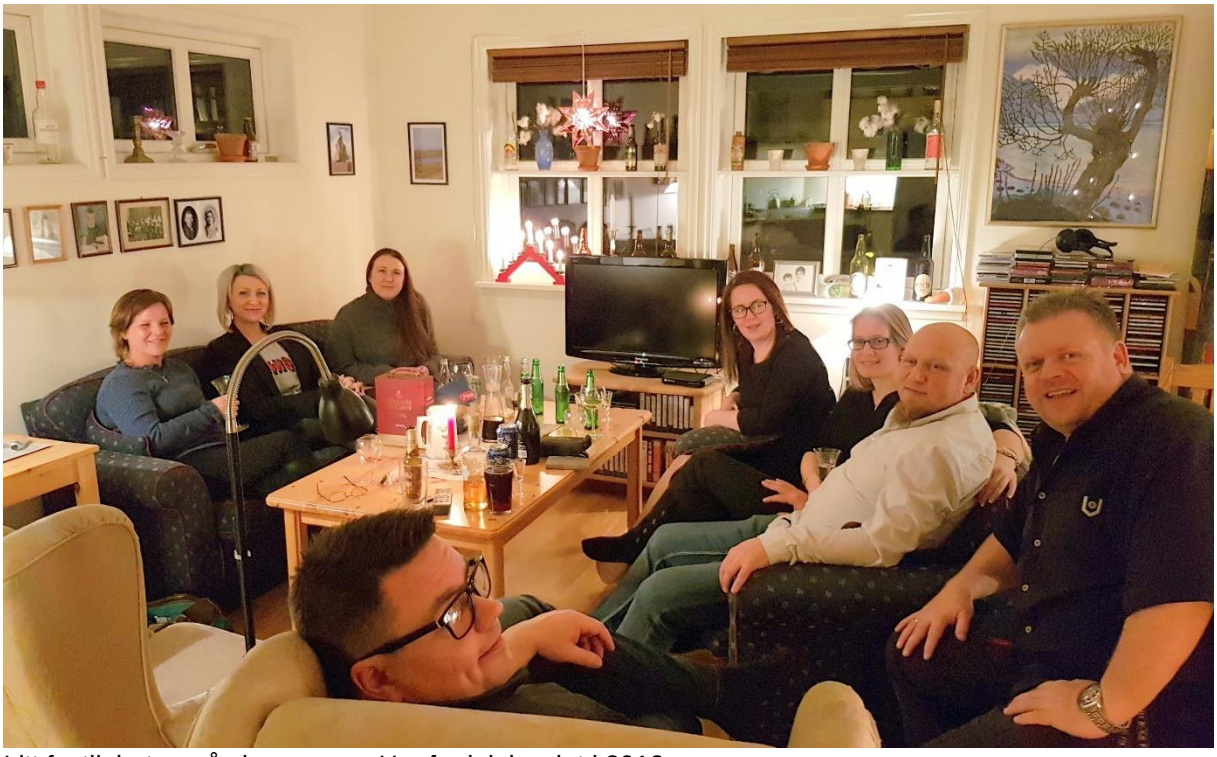

Bjørn André Torve i aksjon. Han er en hyppig og dyktig foreleser på våre seminarer.

Antall frammøtte har kanskje sunket litt, men fortsatt samles de fleste i styret, og noen «assosierte», til en trivelig samling rundt jul, som regel like etter jul, hvert år. Helt fra starten har laget hatt dagsseminarer, men for seks–sju år siden lå de litt i dødvannet. Temaene engasjerte kanskje ikke så mye, og oppslutningen sank. Det var tid for en snuoperasjon, som lyktes godt. Det ble lagt litt arbeid i å lage spennende temaer, og med å skaffe gode forelesere som kunne holde interessante presentasjoner. En stor takk til de mange unge og lovende atferdsanalytikerne ved Habiliteringstjenesten i Innlandet som har stilt opp, og til Ecura bo og habilitering, som har bidratt stort de senere årene! Med unntak av de to fordømte pandemiårene, har vi arrangert to seminarer i året, med fra drøyt 50 til opp mot 100 deltakere. Det er vi veldig fornøyde med.

For å oppsummere lagets ti siste år litt enkelt, har det gått fra å være en liten og relativt aktiv medlemsforening, til å bli en mer eller mindre ren seminararrangør som tillater å bruke litt av overskuddet til å feire seg selv litt hver jul. Mange som var unge og frie for en del år siden, har etablert seg, og fått mindre tid, og få unge har kommet til. At laget har fått en enklere drift, stemmer vel også med trender i samfunnet, der det altså ser ut som folk stadig «har mindre tid».

Er det noen vits å drive et lokallag som arrangerer to dagsseminarer i året? Det er det vel hvis det overhodet er vits å arrangere seminarer. Det er det vel en viss enighet om at det er. Folk møtes, som har en verdi i seg selv, og hvis man lytter i flere timer til kunnskapsrike personer som snakker om noe viktig, er det jo rart hvis man ikke får med seg noe av betydning. Slik sett ser det ut som laget har en viss misjon for fagpersoner fra Romerike og sørlige deler av Innlandet, der de fleste deltakerne på seminarene ser ut til å komme fra.

Litt festligheter må vi unne oss. Her fra julebordet i 2018.

Hva kreves for å drive et lokallag på en slik måte? Kanskje *litt* mer enn man skulle tro. For det første må man ha litt peiling på aktuelle temaer som kan trekke folk, og som faktisk dreier seg om atferdsanalyse. Et spørsmål er hvilke grupper man henvender seg til. I Glåmdal og Nes har vi erfart at det er vanskelig å tiltrekke særlig mange deltakere fra utenfor «kjernefeltet», det vil si folk som arbeider innenfor tjenester for mennesker med utviklingshemning. Vi lyktes godt med et seminar om skolenekting (skoleskulking, skolevegring) for ca. ti år siden, men det er nok unntak. Generelt skal det nok mye til å vekke særlig interesse blant folk innenfor psykiatri, skole og barnevern. En mulighet er atferdsvansker hos barn og unge, som det synes å bli mer og mer av, og som gjerne ender opp hos private tilbydere av tjenester. Det bør være svært interessant fra et atferdsanalytisk synspunkt siden vi har mye å gi, uten at det betyr at det er lett å få folk opp fra stolen.

For det andre kreves det et minimum av administrative ferdigheter for å sette opp et program, drive enkel markedsføring, og arrangere selve seminaret, inkludert tekniske løsninger når det gjelder lyd og annet.

At det spontant vil dukke opp mange nye lag, er tvilsomt. Enda et spørsmål er derfor om NAFO bør satse på det. Det må i så fall være en mer realistisk satsning enn det som skjedde for 40 år siden. Det er kanskje en mulighet å lage en enkel mal eller praktisk veileder for en drift som er så enkel at ca. fem personer kan stå for den. En annen mulighet er å linke lokallag til utdanningssteder. I den forbindelse er det verdt å nevne en erfaring som vi gjorde da noen av oss drev et nettidsskrift som het eMAA (eMagasin for atferdsanalyse) for noen år siden. Da hadde vi et årlig heldags eMAA–seminar på høgskolen på Lillehammer (i dag HINN). Det var

særlig rettet mot studenter, som møtte opp i hopetall, gjerne rundt 150, for å få praktiske eksempler på bruk av atferdsanalyse. Noe slikt kunne kanskje lokallag i tilknytning til utdanningssteder, drive med. Stikkord er relevante temaer, og lav deltakerpris. Noen få steder er det kanskje grunnlag for lokallag uten at det trengs å knyttes til utdanning, men det er liten vits å starte opp hvis det ikke er grunn til å tro at det finnes et marked. Men der det finnes et liten interessert gjeng, og et visst omland, går det i alle fall an å vurdere det.

Veldig mye vil neppe skje, men jeg mener faktisk at lokallagenes tid ikke trenger å være helt over. Hvis NAFO klekker ut en enkel og realistisk strategi, ser jeg faktisk ikke bort fra at det kan skje en liten oppblomstring. Rogaland viser at det kan gå an.

Jeg forventer imidlertid ikke at alle skal bli så opptatt av ideen at det går ut over julefeiringen, men noen kan kanskje tygge litt på det etter nyttår, og utover i jubileumsåret.

Ha er riktig god jul, i troen på mye, og kanskje litt på at lokallag har en framtid.

8. desember 2022 Børge Holden

